

K O M U N I K A T Z O B A N D A N

Warszawa, lipiec 2013

www.cbos.pl ● sekretariat@cbos.pl

BS/105/2013

OPINIE O KORUPCJI W POLSCE

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 11 stycznia 2013 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

- ✓ W ostatnich trzech latach nieco zmalała liczba Polaków uważających, że korupcja jest w naszym kraju dużym problemem, jednak nie zmienia to faktu, że nadal sądzi tak ogromna większość obywateli (83%, od roku 2010 spadek o 4 punkty).
- ✓ Tak jak przed trzema laty, respondenci są zdania, że korupcja występuje najczęściej wśród polityków (działaczy partyjnych, radnych, parlamentarzystów – 62%) oraz w służbie zdrowia (53%), choć w tym drugim przypadku odnotowujemy spadek wskazań (o 5 punktów w stosunku do roku 2010).
- ✓ Z opinii badanych wynika, że za najbardziej rozpowszechnione w środowisku polityków i wysokich urzędników państwowych uważane są takie zachowania korupcyjne, jak nepotyzm (90%) i kumoterstwo (80%), a w dalszej kolejności: uleganie nieuczciwemu lobbngowi (77%), przekupstwo (76%) i wykorzystywanie pieniędzy publicznych na rzecz swojej partii (76%).
- ✓ W ciągu ostatnich trzech lat bardzo wyraźnie nasiliło się poczucie, że w Polsce nie ma politycznej woli zwalczania korupcji (wzrost wskazań z 35% w 2010 roku do 57% obecnie), zarazem wzrosło niezadowolenie z działań podejmowanych w tym zakresie przez ekipę rządzącą (z 46% do 66%).

W jednym z ostatnich sondaży¹ poruszyliśmy problematykę korupcji. Zapytaliśmy badanych, jakie – w ich odczuciu – jest jej nasilenie w Polsce, jakie środowiska społeczne i zawodowe są na nią najbardziej podatne, a ponadto – czy istnieje polityczna wola zwalczania korupcji i czy obecny rząd dobrze się z tego zadania wywiązuje. Sprawdzaliśmy również, jaka jest, zdaniem opinii społecznej, skala różnych zachowań korupcyjnych wśród polityków i wysokich urzędników państwowych. Pytaliśmy nie tylko o przekupstwo, ale też o kumoterstwo i nepotyzm, uleganie nieuczciwemu lobbingsowi oraz defraudowanie środków publicznych.

Z Indeksu Percepcji Korupcji sporządzanego przez Transparency International² wynika, że w 2012 roku problem korupcji nasilił się przede wszystkim w tych krajach Unii Europejskiej, które najsilniej dotknął kryzys ekonomiczny, np. we Włoszech i w Grecji. Na ponad 170 państw objętych monitoringiem Polska zajmuje 41 miejsce pod względem oceny przejrzystości i uczciwości życia publicznego. Zgodnie z Indekssem, korupcja jest w naszym kraju bardziej nasiloną niż w państwach Europy Zachodniej czy – zajmujących na ogół wysokie miejsca w rankingu – krajach skandynawskich, natomiast nieco mniej niż u naszych południowych sąsiadów i znacznie mniej niż w Rosji i u wschodnich sąsiadów, w przypadku których problem określany jest jako bardzo poważny.

Ogromna większość badanych (83%) uważa, że korupcja w sferze publicznej jest dużym problemem, w tym dwie piąte (40%) sądzi, że bardzo dużym. Tylko co dziesiąty respondent (10%) przypisuje temu zjawisku niewielkie znaczenie. Przekonanie, że korupcja w Polsce jest poważnym problemem, dominowało od początku lat 90., a w poprzedniej dekadzie, zwłaszcza w latach 2001–2006, było niemal powszechne. Obecnie jednak wyraża je nieco mniej osób niż w ostatnich latach.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (277) przeprowadzono w dniach 6–12 czerwca 2013 roku na liczącej 1010 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

² <http://www.transparency.org/cpi2012/results>

Tabela 1

Jak Pan(i) sądzi, czy korupcja w Polsce jest problemem dużym czy małym?	Wskazania respondentów według terminów badań											
	VII 1991	II 1992	VII 2000	VIII 2001	II 2003	XII 2003	V 2004	XII 2005	II 2006	IV 2009	IV 2010	VI 2013
	w procentach											
Bardzo dużym	33	49	46	68	68	65	75	71	67	40	44	40
Raczej dużym	38	37	40	25	23	25	20	22	26	49	43	43
Dużym	71	86	86	93	91	90	95	93	93	89	87	83
Raczej małym	15	8	6	2	2	2	1	2	2	5	8	9
Bardzo małym	2	1	0	1	0	1	0	0	0	1	0	1
Małym	17	9	6	3	2	3	1	2	2	6	8	10
Trudno powiedzieć	12	5	8	5	6	7	4	4	5	5	5	7

Percepcja nasilenia zjawiska korupcji w Polsce jest stosunkowo mało zróżnicowana społecznie. We wszystkich analizowanych grupach dominuje przekonanie, że korupcja w naszym kraju jest dużym problemem. Na jej niewielkie znaczenie najlepiej zarabiający wskazują częściej niż uzyskujący najniższe dochody, a najlepiej wykształceni częściej niż mający wykształcenie podstawowe czy zasadnicze zawodowe. Relatywnie więcej opinii o małej wadze tego problemu odnotowujemy również wśród respondentów zatrudnionych w przedsiębiorstwach państwowych i instytucjach publicznych niż wśród pracowników firm prywatnych oraz spółek właścicieli prywatnych i państwa.

W opinii badanych najbardziej korupcjogenna jest sfera polityki – środowisko działaczy partyjnych, radnych, posłów i senatorów (62% wskazań). Ponad połowa Polaków (53%) uważa, że praktyki korupcyjne najczęściej mają miejsce w służbie zdrowia. Opinia ta obecnie wyrażana jest nieco rzadziej niż trzy lata temu. Około jednej trzeciej respondentów (31%) dużą podatność na korupcję przypisuje wymiarowi sprawiedliwości i prokuraturze. Ponad jedna czwarta badanych (27%) uważa, że problem ten jest typowy dla urzędników szczebla lokalnego, natomiast niespełna jedna piąta (18%) – że dla pracowników urzędów centralnych i ministerstw. Warto zauważyć, że przeświadczenie o korupcjogenności tych środowisk wyrażane jest obecnie rzadziej niż trzy lata temu, zwłaszcza jeśli chodzi o urzędników szczebla centralnego. W porównaniu z rokiem 2010 przybyło osób uznających środowisko policjantów za silnie korupcjogenne – obecnie postrzega je w ten sposób jedna piąta Polaków (21%). Z kolei znikomy odsetek badanych (1%) ma takie zdanie o wojsku. Co ósmy respondent (13%) wskazuje, że zachowania korupcyjne najczęściej zdarzają się w firmach państwowych. Nieco mniej osób (9%) wyraża taką opinię o firmach prywatnych.

Za dziedziny mało podatne na korupcję uważane są szkolnictwo i nauka (3%) oraz bankowość (2%).

Tabela 2

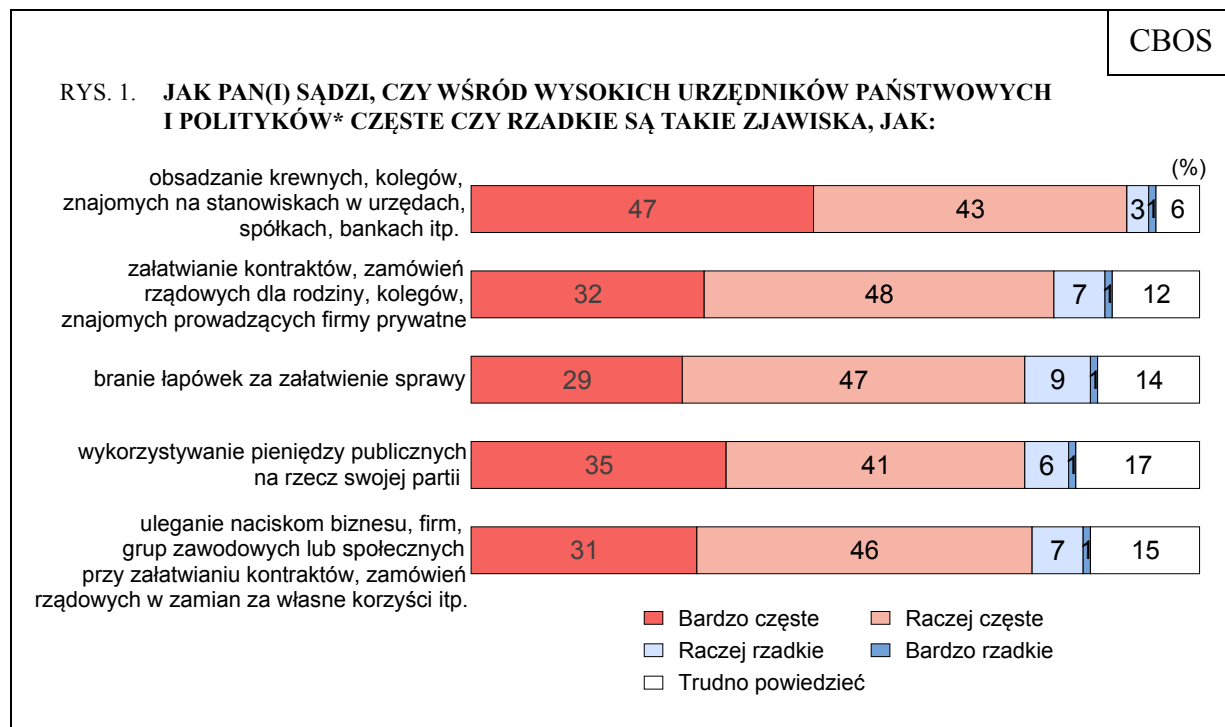
Co jakiś czas mówi się o korupcji w różnych dziedzinach naszego życia społecznego. W których z wymienionych dziedzin, Pana(i) zdaniem, korupcja występuje najczęściej?	Wskazania respondentów według terminów badań									
	X 2001	VI 2002	VI 2003	VI 2004	V 2005	VII 2006	XII 2007	IV 2009	IV 2010	VI 2013
	w procentach									
Wśród polityków – działaczy partyjnych, radnych, posłów, senatorów	54	52	60	64	61	35	44	55	60	62
W służbie zdrowia	47	42	43	37	50	53	58	54	58	53
W sądach i prokuraturze	37	33	33	42	37	32	30	29	29	31
W urzędach gminnych, powiatowych, wojewódzkich	29	25	29	30	21	28	25	28	31	27
W policji	31	23	25	21	34	31	28	16	15	21
W urzędach centralnych i ministerstwach	38	29	37	39	34	22	32	27	26	18
W firmach państwowych	13	12	11	11	11	9	15	14	13	13
W firmach prywatnych	13	9	11	9	12	8	9	10	8	9
W szkolnictwie i nauce	7	8	4	5	4	8	3	3	3	3
W bankach	6	3	5	4	4	3	2	4	3	2
W wojsku	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Gdzie indziej	1	0	1	1	1	2	0	4	1	2
Trudno powiedzieć	1	12	8	7	6	15	10	8	7	8

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli wskazać więcej niż jedną dziedzinę

Interesowało nas również, jak częste – zdaniem ankietowanych – są wśród polityków i wysokich urzędników państwowych różne formy zachowań korupcyjnych, nie tylko te najczęściej z nimi kojarzone, jak przekupstwo, ale także takie, które w potocznym rozumieniu niejednokrotnie traktowane są jako odrębne kategorie patologicznych praktyk w życiu publicznym, np. kumoterstwo i nepotyzm, nieuczciwy lobbying, defraudowanie pieniędzy publicznych.

Z uzyskanych deklaracji wynika, że najpowszechniejsze, w odczuciu społecznym, są nepotyzm i kumoterstwo. Dziewięciu na dziesięciu badanych (90%) uważa, że wśród wysokich urzędników państwowych i polityków często dochodzi do obsadzania krewnych i kolegów na stanowiskach w urzędach, spółkach, bankach itp., tylko nieznacznie mniej (80%) uznaje za rozpowszechnioną w tych kręgach praktykę załatwiania członkom rodziny i znajomym kontraktów oraz zamówień rządowych. Na przekupstwo jako częsty proceder wśród wysokich urzędników i polityków wskazuje trzy czwarte respondentów (76%). Tyle samo osób za rozpowszechnione w tych grupach uważa defraudowanie środków publicznych,

polegające na wykorzystywaniu ich na rzecz swojej partii (76%), oraz nieuczciwy lobbing, czyli uleganie naciskom biznesu, grup zawodowych lub społecznych przy załatwianiu kontraktów i zamówień rządowych w zamian za własne korzyści (77%).

* Do 2000 roku pytaliliśmy tylko o wysokich urzędników państwowych

W ciągu niespełna roku nastąpił wzrost liczby badanych, którzy za częste w środowisku polityków i wysokich urzędników publicznych uznają działania polegające na obsadzaniu członków rodziny i znajomych na ważnych stanowiskach. Na dotychczasowym poziomie pozostają natomiast opinie o powszechności załatwiania kontraktów i zamówień rządowych dla rodziny i znajomych prowadzących firmy prywatne.

Tabela 3

Jak Pan(i) sądzi, czy obecnie wśród wysokich urzędników państwowych i polityków* obsadzanie krewnych, kolegów, znajomych na stanowiskach w urzędach, spółkach, bankach itp. jest:	Wskazania respondentów według terminów badań									
	IV 1997	VII 1999	VII 2000	II 2003	XII 2003	V 2004	IV 2009	IV 2010	VIII 2012	VI 2013
	w procentach									
– częste („bardzo częste” i „raczej częste”)	69	84	87	91	87	92	82	84	84	90
– rzadkie („bardzo rzadkie” i „raczej rzadkie”)	13	4	5	2	4	2	7	7	8	4
Trudno powiedzieć	18	11	7	7	9	6	11	9	8	6

* Do 2000 roku pytaliliśmy tylko o wysokich urzędników państwowych

Tabela 4

Jak Pan(i) sądzi, czy obecnie wśród wysokich urzędników państwowych i polityków* załatwianie kontraktów, zamówień rządowych dla rodziny, kolegów, znajomych prowadzących firmy prywatne jest:	Wskazania respondentów według terminów badań									
	IV 1997	VII 1999	VII 2000	II 2003	XII 2003	V 2004	IV 2009	IV 2010	VIII 2012	VI 2013
	w procentach									
– częste („bardzo częste” i „raczej częste”)	78	73	78	81	81	87	75	73	79	80
– rzadkie („bardzo rzadkie” i raczej rzadkie”)	9	10	10	6	6	4	11	13	10	8
Trudno powiedzieć	13	17	12	13	13	9	14	14	11	12

* Do 2000 roku pytaliśmy tylko o wysokich urzędników państwowych

Skala przekupstwa wśród polityków i wysokich urzędników państwowych jest w percepcji społecznej nieznacznie większa niż w latach 2009–2012, ale jednocześnie mniejsza niż w pierwszej połowie ubiegłej dekady.

Tabela 5

Jak Pan(i) sądzi, czy obecnie wśród wysokich urzędników państwowych i polityków* branie łapówek za załatwienie sprawy jest:	Wskazania respondentów według terminów badań									
	IV 1997	VII 1999	VII 2000	II 2003	XII 2003	V 2004	IV 2009	IV 2010	VIII 2012	VI 2013
	w procentach									
– częste („bardzo częste” i „raczej częste”)	72	74	79	85	84	89	72	73	72	76
– rzadkie („bardzo rzadkie” i raczej rzadkie”)	13	8	9	5	4	2	12	12	13	10
Trudno powiedzieć	15	19	12	10	12	9	15	15	15	14

* Do 2000 roku pytaliśmy tylko o wysokich urzędników państwowych

W odczuciu Polaków obecnie klasa polityczna minimalnie częściej niż w latach 2009–2012 ulega nieuczciwemu lobbingowi. W stosunku do tego okresu nasiliło się także przeświadczenie o rozpowszechnieniu zjawiska defraudacji środków publicznych i przeznaczaniu ich na cele partyjne.

Tabela 6

Jak Pan(i) sądzi, czy obecnie wśród wysokich urzędników państwowych i polityków uleganie naciskom biznesu, firm, grup zawodowych lub społecznych przy załatwianiu kontraktów, zamówień rządowych w zamian za własne korzyści itp. jest:	Wskazania respondentów według terminów badań					
	XII 2003	V 2004	IV 2009	IV 2010	VIII 2012	VI 2013
	w procentach					
– częste („bardzo częste” i „raczej częste”)	78	81	74	72	73	77
– rzadkie („bardzo rzadkie” i „raczej rzadkie”)	4	3	8	10	10	8
Trudno powiedzieć	18	16	18	18	17	15

Tabela 7

Jak Pan(i) sądzi, czy obecnie wśród wysokich urzędników państwowych i polityków* wykorzystywanie pieniędzy publicznych na rzecz swojej partii jest:	Wskazania respondentów według terminów badań									
	IV 1997	VII 1999	VII 2000	II 2003	XII 2003	V 2004	IV 2009	IV 2010	VIII 2012	VI 2013
	w procentach									
– częste („bardzo częste” i „raczej częste”)	56	58	65	67	74	78	73	69	71	76
– rzadkie („bardzo rzadkie” i „raczej rzadkie”)	15	11	12	10	6	5	6	10	9	7
Trudno powiedzieć	29	31	23	23	20	17	21	21	20	17

* Do 2000 roku pytaliśmy tylko o wysokich urzędników państwowych

W ostatnich trzech latach przeorientowaniu uległy opinie na temat politycznej woli zwalczania korupcji w Polsce. Prawdopodobnie nie bez wpływu na tę zmianę pozostaje ogólne pogorszenie ocen sytuacji politycznej w kraju, a także niezadowolenie z ekipy rządzącej. Według większości badanych obecnie nie ma gotowości do przeciwdziałania korupcji (57%, od roku 2010 wzrost o 22 punkty). Przeciwnego zdania jest co trzeci badany (31%, spadek o 25 punktów).

Tabela 8

Czy, Pana(i) zdaniem, istnieje w Polsce polityczna wola zwalczania korupcji?	Wskazania respondentów według terminów badań		
	IV 2009	IV 2010	VI 2013
	w procentach		
Zdecydowanie tak	6	8	4
Raczej tak	46	48	27
Tak	52	56	31
Raczej nie	29	28	39
Zdecydowanie nie	6	7	18
Nie	35	35	57
Trudno powiedzieć	13	9	12

Poczucie braku politycznej woli zwalczania korupcji jest niezależne od deklarowanych poglądów politycznych (lewica–centrum–prawica), ale w pewnej mierze determinują je identyfikacje partyjne badanych. Na deficyt woli politycznej w tym względzie najczęściej wskazują zwolennicy PiS oraz SLD, rzadziej zaś wyborcy PSL i PO. Można zauważyć, że opinię tę podziela również większość osób niezamierzających głosować w ewentualnych wyborach parlamentarnych.

Tabela 9

Elektoraty partyjne określone na podstawie deklaracji głosowania w ewentualnych wyborach parlamentarnych	Czy, Pana(i) zdaniem, istnieje w Polsce polityczna wola zwalczania korupcji?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
PiS	31	61	8
SLD*	40	54	6
PO	50	46	4
PSL*	37	40	23
Niezamierzający głosować	28	61	11

* Uwaga, niewielka liczebność wyborców tych partii w badanej próbie

Znacznie gorsze niż w ubiegłych latach są także oceny działań rządu Donalda Tuska w zakresie walki z korupcją, co w dużym stopniu można wiązać z trwającym od jakiegoś czasu kryzysem poparcia dla urzędującego gabinetu. W tegorocznym badaniu dwie trzecie Polaków (66%, od 2010 roku wzrost o 20 punktów) źle ocenia starania rządu w tej kwestii, natomiast mniej więcej co siódmy respondent (15%, spadek o 23 punkty) uważa, że dobrze on sobie radzi w zwalczaniu korupcji.

Tabela 10

Jak by Pan(i) ocenił(a) dotychczasowe działania rządu Donalda Tuska w zwalczaniu korupcji?	Wskazania respondentów według terminów badań		
	IV 2009	IV 2010	VI 2013
	w procentach		
Bardzo dobrze	1	2	1
Raczej dobrze	38	36	14
Dobrze	39	38	15
Raczej źle	35	38	45
Bardzo źle	7	8	21
Źle	42	46	66
Trudno powiedzieć	19	16	19

Poglądy polityczne w niewielkim stopniu wpływają na odbiór antykorupcyjnych działań rządu. Można jedynie zauważyć, że osoby utożsamiające się z prawicą są w tej kwestii bardziej sceptyczne niż badani identyfikujący się z lewicą i centrum. W większym

stopniu na ocenę tego, jak rząd radzi sobie ze zwalczaniem korupcji, przekładają się sympatie partyjne ankietowanych. We wszystkich elektoratach, w tym wśród osób popierających PO, rząd jest pod tym względem na ogół negatywnie oceniany. Krytyka dotychczasowych działań w zakresie zwalczania korupcji jest najczęstsza wśród wyborców PiS i SLD, a także wśród osób niezamierzających głosować w potencjalnych wyborach.

Tabela 11

Elektoraty partyjne określone na podstawie deklaracji głosowania w ewentualnych wyborach parlamentarnych	Jak by Pan(i) ocenił(a) dotychczasowe działania rządu Donalda Tuska w zwalczaniu korupcji?		
	Dobrze	Źle	Trudno powiedzieć
	w procentach		
PiS	8	78	14
SLD*	15	72	13
PO	32	49	19
PSL*	17	45	38
Niezamierzający głosować	12	72	16

* Uwaga, niewielka liczebność wyborców tych partii w badanej próbie

Działalność rządu w zakresie zwalczania korupcji źle ocenia większość jego przeciwników, a także połowa osób deklarujących obojętność wobec urzędującego gabinetu. Z kolei zwolennicy rządu są niemal równo podzieleni w opiniach na ten temat.

Tabela 12

Stosunek do rządu*	Jak by Pan(i) ocenił(a) dotychczasowe działania rządu Donalda Tuska w zwalczaniu korupcji?		
	Dobrze	Źle	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Zwolennicy	46	48	6
Przeciwnicy	24	66	10
Obojętni	34	52	14

* Pominięto „trudno powiedzieć”

W ostatnich trzech latach nieco zmalała liczba Polaków postrzegających korupcję jako duży problem w naszym kraju, co jednak nie zmienia faktu, że nadal sądzi tak ogromna większość obywateli. Utrzymuje się przekonanie, że najbardziej podatna na korupcję jest sfera polityki, a także służba zdrowia, choć tę drugą dziedzinę wskazywano rzadziej

niż trzy lata temu. Za pozytywną zmianę można uznać to, że mniej korupcjogenne niż wówczas wydaje się ankietowanym środowisko urzędników, zwłaszcza szczebla centralnego.

W opinii dominującej części społeczeństwa klasa polityczna jest skorumpowana. Z deklaracji wynika, że za najbardziej rozpowszechnione w środowisku polityków i wysokich urzędników państwowych uważane są takie zachowania korupcyjne, jak nepotyzm i kumoterstwo, a w dalszej kolejności: uleganie nieuczciwemu lobbingowi, przekupstwo i defraudowanie pieniędzy publicznych.

W ciągu ostatnich trzech lat zmalało zaufanie do państwa, jeśli chodzi o zwalczanie korupcji. Wśród obywateli bardzo wyraźnie nasiliło się poczucie braku politycznej woli walki z tego typu patologiami w sferze publicznej, a zarazem wzrosło niezadowolenie z działań podejmowanych w tym zakresie przez ekipę rządzącą.

Opracował
Michał FELIKSIĄK